

УДК 339.924:637.1

Сенів Р.В., асистент, **Волос В.О.**, к. ф.-м. н., доцент ©*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій ім. С. З. Гжицького***УДОСКОНАЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ВИРОБНИКІВ
МОЛОКА ТА МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Висвітлено економічні, організаційні проблеми у сфері виробництва молока. Розкритоосновні аспекти функціонування кооперативів та фактори, що гальмують процеси кооперації в Україні.

***Ключові слова:** кооператив, інтегровані об'єднання, виробництво молока, економічна ефективність.*

Вступ. В молочній галузі України розвиток кооперативного руху почався дуже давно. Прикладом може бути Галицький Крайовий Союз Господарсько-Молочарський, згодом відомий як «Маслосоюз», який став найуспішнішим економічним проектом західноукраїнської кооперації першої половини ХХ століття.

В 1904 році була утворена перша молочарня «Маслосоюзу». Пройшло більше ста років. Зараз знову проводиться дискусія проте, чи варто об'єднувати людей у кооперативи і зробити цивілізованими майже 80% виробництва молока, котрі надходять від індивідуальних виробників.

Деякі фахівці вважають, що необхідно спрямовувати зусилля виключно на розвиток великих товарних ферм. Вони і чути не хочуть про взаємодію з особистими селянськими господарствами (ОСГ). Прибічники цього курсу посилаються на те, що виробництво молока — це бізнес, тому і працювати треба за правилами бізнесу.

Інші спеціалісти все ж таки вважають на те, що коли йдеться про молоко від ОСГ, то справа не тільки в самому молоці. Це питання стосується виживання багатьох селянських родин.

Поки точаться ці дискусії, держава регулярно випускає численні і, на жаль, часто декларативні програми розвитку тваринництва, змінюючи правила гри так швидко, що з ними рідко хто встигає ознайомитися, не кажучи вже про те, щоб скористатися прописаними там пільгами на користь то одних, то других.

У результаті, сьогодні на ринку завдання зростання виробництва молока та молочної продукції набуває все більшої гостроти та все більшого значення.

Мета і завдання дослідження. Метою даної публікації є обґрунтування теоретичних засад з удосконалення інтеграційних процесів виробників молока та молокопереробних підприємств, підвищення економічної ефективності їх виробничо-господарської діяльності.

Для досягнення вказаної мети нами були поставлені завдання:

- здійснити узагальнення та критичний аналіз теоретико-методологічних основ маркетингової діяльності заготівельно-збутових та обслуговуючих кооперативів з виробництва молока;

- визначити і обґрунтувати напрями підвищення економічної ефективності діяльності сільськогосподарських заготівельно-збутових та обслуговуючих кооперативів з виробництва молока;

- розробити стратегію розвитку молокопродуктового підкомплексу Львівської області з високою економічною ефективністю виробництва.

Матеріали та методи дослідження:

Об'єктом дослідження є діяльність сільськогосподарських кооперативів з виробництва молока.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та практичних аспектів з удосконалення маркетингової діяльності кооперативів з виробництва та переробки молока.

Результати досліджень. Підприємства виробники молока функціонують в умовах нерозвиненості ринкової інфраструктури, нестабільності, відсутності необхідної інформації про стан ринку та недостатності практичного досвіду роботи в умовах конкурентного середовища. Ці структури не спроможні одночасно і повноцінно займатися виробництвом, дослідженням ринку, розробкою стратегії і тактики маркетингу, пошуком потенційних покупців своєї продукції, а також постачальників для закупівлі необхідних матеріально-технічних ресурсів та отримання послуг за прийнятними для нього цінами. В результаті цього у підприємств виробників виникли серйозні проблеми економічного характеру, що спричинено пошуком ринків і вигідним збутом продукції, необхідністю придбання матеріально-технічних ресурсів, відсутністю фінансових коштів, зоотехнічного і ветеринарного обслуговування, і в першу чергу в господарствах населення, а також недостатньою базою зберігання продукції.

Діюча система виробництва і реалізації молока не відповідає вимогам сьогодення. Ускладнення взаємовідносин між підприємствами виробниками молока та його переробниками призвели до зменшення виробництва та, відповідно, заготівлі і реалізації молока, до скорочення споживання молока та молочних продуктів. Причиною такої ситуації стала непослідовність та безсистемність проведення в Україні аграрної реформи, порушення диспаритету цін на молочну продукцію, недосконалість законодавчої бази та підтримки держави і як наслідок зниження платоспроможного попиту населення, а також низької інвестиційної привабливості та недостатнього фінансового та ресурсного забезпечення підприємств виробників молока.

Шлях вертикальної інтеграції, тобто об'єднання зусиль товаровиробників молока у суміжні з сільськогосподарським виробництвом сфери діяльності з метою просування і для забезпечення контролю за рухом створеної у власному господарстві продукції й одержання від цього прибутку, дає можливість їм стати рівноправними конкурентоспроможними учасниками ринкових відносин і протистояти посередницькому бізнесу.

На основі проведеного нами аналізу визначено, що основними виробниками молока на теренах Львівщини є господарства населення.

В зв'язку із цим особливої гостроти набуває питання створення молочарських заготівельно-збутових кооперативів для надання послуг із заготівлі, зберігання, переробки та збуту молочної продукції, забезпечення кормами й молодняком худоби, племінною і продуктивною худобою (7, с.150-152).

Так за даними опитування в розрізі районів області, більшість населення (73,4%) реалізують молоко через посередників, що пов'язано з наступним [1, с.61]:

- зменшуються видатки на реалізацію молока;
- заощаджується час;
- наявність певної гарантії збуту без попередніх витрат на реалізацію, а також затрат часу;
- підприємства виробники розташовані на великій відстані від ринків збуту;
- власники виробники переважно є людьми похилого віку.

Міністр аграрної політики та продовольства України Микола Присяжнюк відзначає, що створення заготівельно-збутових молочарських кооперативів стає потужним фактором економічного та соціального розвитку українського села, що водночас дає змогу гарантувати високу якість молочної сировини.

«Кооператив дає змогу об'єднати зусилля громади у забезпеченні якості молочної сировини, її поставки на переробні підприємства, що, в свою чергу, дасть можливість отримати гідну ціну за вироблений продукт», - підкреслює Міністр [2].

Для фермерських і індивідуальних селянських господарств сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи:

- виступають формою взаємодопомоги та економічного самозахисту в ринкових умовах;
- дозволяють зменшувати виробничі витрати господарств
- сприяють збільшенню доходів, через крашу реалізацію продукції;
- дають можливість доступу до техніки, обладнання, приміщень, яких немає або недостатньо у господарстві;
- підвищують кредитоспроможність господарства;
- сприяють підвищенню професійного рівня товаровиробників.

У чому ж переваги так званих молочних кооперативів?

По-перше, переробні підприємства охочіше працюють з кооперативами, ніж з індивідуальними виробниками. Така співпраця ґрунтується лише на договірній основі, тому обидві сторони приймають на себе певні зобов'язання та відповідальність за виконання. Тобто така співпраця відбувається у правовому полі.

По-друге, як свідчить практика плата за такої співпраці встановлюється за згодою сторін і є значно вищою.

По-третє, на приймальних пунктах кооперативу встановлюють обладнання для визначення якості молока, його охолодження та зберігання. Отже не виникає претензій стосовно якості молока [3, с.167].

Створення і функціонування молочарських кооперативів в умовах інвестиційного дефіциту - чи не єдиний засіб для сільських населених пунктів, який здатен забезпечити необхідні виробничо-технічні умови для заготівлі і зберігання молока, тим самим забезпечивши достатній рівень його якості. З другого боку молочарський кооператив є ефективною формою об'єднання зусиль одноосібників-виробників молока для конкуренції з великими сільськогосподарськими підприємствами.

Так, за даними УКАБ в Україні в 2011 році нараховувалось 603 обслуговуючих кооперативи, в т.ч. 168 молочарських. В порівнянні з 2009 роком їх загальна кількість зросла на 21,6%. У Львівській області загальна кількість кооперативів за вказаний період збереглася стабільною – 38, в т.ч. молочарських -11 [4, с.92]

Яскравим прикладом співпраці молоковиробників та молокопереробних підприємств є інноваційний соціальний проект, який стартував у 2010 році. Цей проект покликаний об'єднати 2000 сімей – дрібних сільгоспвиробників – шляхом створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОК) на території Херсонської, Кіровоградської, Запорізької, Дніпропетровської областей та АР Крим. Проект передбачає загальне фінансування в розмірі 1 100 000 Євро з боку "Екосистем Фонду Данон" та 102 000 Доларів США з боку Хайфер Інтернешнл, за рахунок чого створюється 20 СОК, кожен з яких об'єднує більше 50 сімей. Обслуговуючі кооперативи, що є по суті неприбутковими організаціями, представляють інтереси своїх членів. Кожен кооператив отримує інституційну підтримку, а також обладнання для організації пунктів прийому та охолодження молока, пунктів штучного осіменіння великої рогатої худоби, насіння та добрива для окультурення пасовищ, обладнання для підготовки комбікормів [5].

Висновки. На нашу думку ефективними перспективними напрямками перетворення індивідуальних селянських господарств у ефективніші організаційно-правові структури є:

- особисті селянські господарства можуть трансформуватися у фермерські господарства або приватні підприємства внаслідок оренди чи викупу землі в інших особистих селянських господарств;
- особисті селянські господарства можуть об'єднуватися на засадах кооперації у виробничі товариства, асоціації чи спілки, а також створювати виробничі й обслуговуючі кооперативи;
- особисті селянські господарства можуть передати землю в оренду (продати) сільськогосподарським підприємствам і припинити свою діяльність;
- особисті селянські господарства можуть інтегруватися із сільськогосподарськими підприємствами, фермерськими господарствами з метою виробництва, переробки і збуту своєї продукції, одержання послуг від них і надання їм послуг робочою силою для виконання сезонних робіт;
- можливі інші варіанти залежно від конкретних умов [6,с.42-45].

Формування інтегрованих об'єднань, в які увійдуть виробники, переробними та продавці молока і молокопродуктів, зумовлюється необхідністю підвищення рівня концентрації інвестиційного потенціалу молокопродуктового підкомплексу, оскільки розміри дотування державою

виробництва молочної продукції є мізерними і не забезпечують конкурентних переваг вітчизняних виробників над іноземними.

Таким чином, торгівельно-посередницькі структури, а саме молочні кооперативи стануть тими структурами, які зможуть вирішити дану проблему. Надалі саме вони можуть стати тими інвесторами, які будуть вкладати кошти у розвиток даної сфери підприємництва.

Література

1. Васильчак С.В., Петриняк У.Я. Удосконалення маркетингової діяльності молокопереробних підприємств. Монографія / Васильчак С.В., Петриняк У.Я. – Львів: «СПОЛОМ», 2012. – 194с.

2. Присяжнюк М: Молочні кооперативи - потужний фактор розвитку села. Режимдоступу: http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=245148130&cat_id=244276429.

3. Васильчак С.В.Формування та розвиток регіонального ринку молока і молочних продуктів. Монографія. – Львів: НВФ «Українські технології», 2005.- 240 с.

4. Порівняльний аналіз різних варіантів підтримки виробників молока із урахуванням досвіду інших країн. Проект «Надання послуг з управління двома ланцюгами доданої вартості сільськогосподарської продукції в Україні». УКАБ, 2012. 103 С. Режим доступу: <http://www.agribusiness.kiev.ua/img/zstored/files/analitics/dairy%20sector%20report.pdf>

5. Проект «Розвиток молочарських кооперативів в Україні». Режим доступу: <http://www.heifer.org.ua/uk/our-work/projects/205.html>

6. Божидарнік Т. Форми підприємництва в молоко продуктовому під комплексі: проблеми інституціоналізації та перспективи інтеграції. Економіст №12, грудень 2010, с.42-45. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekonomist/2010_12/42-45.pdf

7 . Про особисте селянське господарство: Закон України // Економіка АПК. — 2004. — № 9. — С. 150-152.

Summary

Seniv R. V., Volos V.O.

Lviv National Universiti of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S. Z. Gzhytskyj

IMPROVING THE INTEGRATION PROCESS MILK PRODUCTION PLANTS

Deals with economic and organizational problems in the production of milk. The basic aspects of cooperatives and the factors hindering cooperation in Ukraine.

Key words: *cooperatives, integrated association, milk production, economic effectiveness.*

Рецензент – д.е.н., професор Шулський М.Г.